

Nr 21

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare avsättning av viss del av statens vinst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag till Norrlandsfonden och Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete; given Stockholms slott den 30 december 1965.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att även under femårsperioden 1966—1970 viss del av statens vinst av malmbrytningen vid Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags gruvor avsätts till Norrlandsfonden och Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete. Avsättningen föreslås liksom under tidigare femårsperiod uppgå till sammanlagt högst 25 milj. kr. om året. Av det årliga beloppet föreslås högst 15 milj. kr. avsättas till Norrlandsfonden och högst 10 milj. kr. till Malmfonden.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 30 december 1965.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, fråga om *ytterligare avsättning av viss del av statens vinst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag till Norrlandsfonden och till Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete* samt anför.

Inledning

På föredragning av chefen för finansdepartementet föreslog Kungl. Maj:t 1961 års riksdag att godkänna riktlinjer för avsättning av viss del av statens vinst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag (LKAB) till två fonder för forsknings- och utvecklingsarbete m. m., den ena benämnd Norrlandsfonden och den andra Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete. I anledning av förslaget godkände riksdagen, att årligen under en femårsperiod högst 25 milj. kr. avsattes till fonderna (prop. 1961: 77, SU 89, rskr 233).

För var och en av fonderna utfärdade Kungl. Maj:t den 15 september 1961 en särskild stadga.

Med stöd av riksdagens beslut har under vart och ett av åren 1961—1965 av bolagets vinst satts av 15 milj. kr. till Norrlandsfonden och 10 milj. kr. till Malmfonden.

I särskilda skrivelser har Norrlandsfonden (skr. 14/10 1964) och Malmfonden (skr. 28/8 1964) inkommit med förslag om ytterligare avsättning till fonderna.

Då Kungl. Maj:t tidigare i dag uppdragit åt mig att från och med den 1 januari 1966 företräda statens aktier i LKAB, torde frågan om ytterligare avsättning få anmälas av mig.

Norrlandsfonden

Norrlandsfonden har till ändamål att främja näringslivets framtida utveckling i Norrland, främst i Norrbottens län. Fonden skall i första hand stödja sådant forsknings- och utvecklingsarbete, som syftar till att vidareförädla norrländska råvarutillgångar. Fonden skall även medverka till att främja den norrländska företagsamhetens utveckling och differentiering genom att stimulera uppkomsten och utbyggnaden av manufaktureringssindustrier, grundade på norrländska råvaror. Härjämte skall fonden ta initiativ till samt lämna stöd åt utredningar och inventeringar, som kan ha betydelse för det norrländska näringslivet.

Stöd till forskning, utredningar och inventeringar samt industriellt utvecklingsarbete skall lämnas i form av bidrag eller förlustgaranti. Bidrag må vara förenat med villkor om återbetalningsskyldighet. Om sådant villkor föreskrivits, skall marknadsmässig ränta utgå.

Stöd till industriell utbyggnad skall lämnas i form av medellångt eller långfristigt lån. Lån må vara ränte- och amorteringsfritt under högst tio år. Återbetalning skall vara fullgjord inom tjugu år, såvida särskilda skäl ej föreligger för en utsträckning av amorteringstiden.

Verksamheten handhas av en styrelse, bestående av högst sex ledamöter. Dessa utses av Kungl. Maj:t för en tid av högst tre år. Styrelsen, som har sitt säte i Luleå, äger anställa erforderlig personal samt bestämma löner och övriga villkor ävensom mot ersättning anlita experter och sakkunniga.

För granskning av styrelsens förvaltning och räkenskaper utser Kungl. Maj:t årligen två revisorer jämte suppleanter.

Norrlandsfonden hemställer, att medel för fondens fortsatta verksamhet anslås för ytterligare tio år, räknat från och med den 1 juli 1966, att hittills tillämpade former och område för verksamheten bibehålles samt att det årliga medelstillskottet till fonden ökas till lägst 25 milj. kr.

Till stöd för sin framställning åberopar Norrlandsfonden innehållet av en utredning om fondens hittillsvarande verksamhet och framtida inriktning. Efter en redogörelse för bakgrunden till Norrlandsfondens tillkomst lämnas en översikt av de norrländska produktionsförutsättningarna. Översikten utmynnar i huvudsak i följande slutsatser.

Näringslivets utvecklingsmöjligheter på sådana platser i Norrland, som överhuvudtaget lämpar sig för industrialisering, är inte sämre än inom landet i övrigt och i vissa fall till och med bättre. Den industriella expansionstakten har varit lika snabb i Norrland som i det övriga Sverige. Någon brist på idéer och projekt är det heller inte fråga om — det framgår klart av Norrlandsfondens hittillsvarande erfarenheter. Såsom huvudsaklig orsak till de rådande försörjningssvårigheterna i Norrland kvarstår befolknings-

utvecklingen, vilken i kombination med rationaliseringen inom basnäringarna kräver en mycket snabbare expansionstakt än i övriga Sverige. Problemets kärna kan sålunda nästan helt hänföras till det enormt stegrade behovet av nya sysselsättningar inom det i förhållande till sina resurser tidigare starkt underindustrialiserade Norrland. Industrielokaliseringen har hindrats bland annat av otillräcklig kännedom hos företagare i övriga Sverige om möjligheterna till företagsbildning i Norrland, av bristen på industriella traditioner inom området samt av den relativa knappheten på rörelsekapital och kapital för forsknings- och utvecklingsarbete.

Vidare framhålls, att de norrländska malmstillgångarnas livslängd är begränsad, att det tar mycket lång tid att skapa ersättningsindustrier samt att malmindustrien till följd av rationalisering icke kommer att bidra till ökad sysselsättning.

I den av Norrlandsfonden åberopade utredningen redogörs dessutom för särskilda erfarenheter av fondens hittillsvarande verksamhet. Bland annat framhålls följande.

Det förberedande utredningsarbete, som ägnas varje projekt, är mycket omfattande. Vanligtvis har företagen delgivits resultaten av utredningsarbetet. I samband härmed har företagen kunnat lämnas kvalificerad rådgivning av teknisk, ekonomisk och juridisk karaktär. Fonden har även medverkat vid förhandlingar mellan å ena sidan bidrags- och lånesökande företag samt å andra sidan banker och affärskontakter.

Genom att Norrlandsfonden ställt riskvilligt kapital till förfogande för toppfinansiering vid industriell utbyggnad har en betydande långivning även från de ordinarie kreditinstituten möjliggjorts. Sålunda har fondens långivning resulterat i investeringar, som är tre och en halv gånger fondtillskottet. Detta visar bl. a., att de projekt, som erhållit stöd från fonden, bedömts vara realistiska även av de ordinarie kreditinstituten. Tack vare att fonden inte är bunden av formella säkerhetskrav, har insatser kunnat göras även då tillgången på eget kapital och på bankmässiga säkerheter varit av blygsam omfattning.

Vidareutvecklingen och differentieringen av det norrländska näringslivet kan förutsättas bli effektivare, om ekonomiskt stöd lämnas även till andra projekt än sådana, som bygger på förädling av enbart norrländska råvaror. Den industriella verksamhet, som avser förädling av trä- och malmråvaror, är oftast starkt konjunkturkänslig. Syftet att differentiera näringslivet torde bäst kunna främjas, om fonden stöder tillverkning baserad även på andra råvaror än de specifikt norrländska.

En annan viktig erfarenhet, som gjorts under fondens hittillsvarande verksamhet, gäller företagens behov av rörelsekapital. Ett av de största hindren för företagsamhetens utveckling i vissa fall är bristen på sådant kapital för att finansiera den lagerhållning och de kundfordringar, som krävs vid serieproduktion. Nybildade och expanderande norrlandsföretag

torde ha förhållandevis stora svårigheter att låna upp rörelsekapital i önskvärd omfattning.

I skrivelsen anförs flera skäl för att Norrlandsfonden bör bibehållas med huvudsakligen samma arbetsuppgifter och former för verksamheten som hittills. Särskilt understryks betydelsen av att fonden har möjlighet att främja näringslivets utveckling i Norrland genom stöd till såväl forskning och utvecklingsarbete som industriell expansion. Fondens verksamhet är sålunda — till skillnad från vad som gäller för andra fonder eller kreditinstitut — inte begränsad till någon viss del av den kedja av skeenden, som ligger bakom näringslivets gradvisa utveckling. De vanliga kreditinstituten saknar möjlighet att stödja utvecklingsarbete, utredningar, inventeringar och marknadsanalyser o. dyl. Norrlandsfonden är den enda instans, som det norrländska näringslivet kan anlita för finansieringen av dessa viktiga led mellan forskning och industriell produktion. Det är angeläget att låta den organisation, som förmedlat forsknings- och utvecklingsstödet och som därför väl känner projektets förutsättningar, också svara för finansieringen och uppföljningen av den industriella produktion och marknadsföring, som arbetet leder fram till. De stödformer, som hittills tillämpats, får anses ändamålsenliga och bör bibehållas.

Mot bakgrunden av det mycket långsiktiga perspektiv, som ofrånkomligen måste anläggas på utbyggnaden av det norrländska näringslivet, anser fonden, att dess fortbestånd bör tryggas genom medelsanvisningar under ytterligare minst tio år.

Det årliga medelsbehovet uppskattas av fonden till 25 milj. kr. Det är vanskligt att bedöma i vilken omfattning räntor och amorteringar kommer att inflyta till fonden. Under de närmaste åren blir emellertid återbetalningarna till fonden enligt gjorda uppskattningar så begränsade, att de bör lämnas åsido vid beräkningen av det årliga medelsbehovet. En del av ränteintäkterna åtgår för bestridande av administrationskostnader och konsultervoden.

Till Norrlandsfonden avsattes under åren 1961—1965 sammanlagt 75 milj. kr. Härtill kommer ca 2,8 milj. kr. i fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna, vilken jämlikt 1961 års riksdagsbeslut gått upp i Norrlandsfonden. Ränteinkomsterna beräknas för tiden t. o. m. augusti 1965 till ca 8 milj. kr. Till fonden hade vid samma tidpunkt återbetalats 0,2 milj. kr. Fondens sammanlagda förvaltningskostnader uppgick till 1,4 milj. kr. T. o. m. augusti 1965 hade alltså ett belopp av ca 84,6 milj. kr. stått till förfogande i fonden. Härav hade sammanlagt 75,2 milj. kr. disponerats för bidrag och lån. Den disponibla behållningen uppgick sålunda till 9,4 milj. kr. Samtidigt förelåg 53 inte färdigbehandlade ansökningar, som avsåg bidrag eller lån å sammanlagt 25,3 milj. kr.

Följande sammanställning belyser fördelningen av bidragen och lånen från fonden under tiden 1961—1964 på olika ändamål.

Ändamål	Antal bidrag eller lån	Milj. kr.
Utredningar, prospektering	37	4,1
Forskning	16	21,9
Industriellt utvecklingsarbete	56	10,9
Industriell utbyggnad (lån)	58	22,0
	167	58,9

Bidragen till utredningar och prospektering, forskning samt industriellt utvecklingsarbete på sammanlagt 36,9 milj. kr. är till ett belopp av tillhoppa 12,1 milj. kr. förenade med villkor om återbetalningsskyldighet.

Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete

Malmfonden har till ändamål att främja sådant forsknings- och utvecklingsarbete, främst inom naturvetenskap och teknik, som har omedelbar industriell anknytning eller som med hänsyn till sin omfattning eller långsiktiga karaktär normalt inte kan anses tillhöra vederbörande statliga forskningsråds verksamhet.

Stöd från fonden skall lämnas antingen i form av bidrag, som må vara förenat med villkor om återbetalningsskyldighet, eller i form av förlustgaranti. Är bidrag förenat med villkor om återbetalningsskyldighet, skall marknadsmässig ränta utgå.

Över ansökningar om stöd från fonden bör regelmässigt vederbörande forskningsråd höras.

Verksamheten handhas av en styrelse, bestående av högst fem ledamöter, som utses av Kungl. Maj:t för en tid av högst tre år. Av dessa utses en bland ledamöterna i statens naturvetenskapliga forskningsråd och en bland ledamöterna i statens tekniska forskningsråd. Styrelsen, som har sitt säte i Stockholm, äger anställa erforderlig personal samt bestämma löner och övriga villkor för de anställda ävensom mot ersättning anlita experter och sakkunniga.

För granskning av styrelsens förvaltning och räkenskaper utser Kungl. Maj:t årligen två revisorer jämte suppleanter.

Malmfonden har i sin skrivelse anfört i huvudsak följande.

Efterfrågan på bidrag från fonden har varit mycket stor. Projekten har i allmänhet befunnits vara väl värda att stödjas och av hög angelägenhetsgrad. En ganska stor restriktivitet vid bidragsgivningen har emellertid varit nödvändig på grund av fondens begränsade tillgångar.

Erfarenheten under den första verksamhetsperioden visar, att det tillskott forskningen erhållit genom fonden ur samhällets synpunkt givit en hög avkastning. De personella forskningsresurserna i vårt land torde ha

sådan omfattning och vara av sådan klass att det skulle vara lönande att avsevärt öka det stalliga stödet för deras utnyttjande. Den avancerade forskningen kräver stora och ökade ekonomiska insatser för utrustning och materiel.

Skälen för statsmakternas beslut att sätta av en del av LKAB:s vinst till stöd åt forsknings- och utvecklingsarbete kvarstår alltjämt. Avsättningen bör ökas i den mån LKAB:s gruvfyndigheter exploateras hårdare.

Då fondens verksamhet i betydande utsträckning avser långsiktiga forskningsprojekt, skulle det vara fördelaktigt om beslut om fortsatt avsättning till fonden kunde fattas för en längre tid än fem år, förslagsvis tio år.

Vid bedömningen av hur stor avsättningen bör bli måste hänsyn tas bl. a. till att de betydande bidrag forskningen i vårt land under en följd av år fått från Amerikas förenta stater skurits ner och kan komma att ytterligare begränsas. Vidare bör beaktas att såväl löner som utrustning och materiel blivit dyrare. I fråga om utrustningen medför den tekniska utvecklingen en kostnadsfördyring. Av betydelse är att industrins intresse för forskning och utvecklingsarbete befinner sig i växande. Ansökningarna från industriföretag har visat en klar tendens att öka.

Mot bakgrunden av det anförda föreslås att den årliga avsättningen till fonden bestäms till 20 milj. kr., vilket skulle innebära en fördubbling.

I skrivelsen berörs frågan huruvida icke splittringen av forskningsstödet på flera olika organ har vissa nackdelar och huruvida icke en koncentration vore att föredraga. Till följd av omständigheter som hänger samman med den nämnda splittringen försvåras, framhålles det, en ur samhällssynpunkt väl avvägd fördelning på olika forskningsuppgifter av de tillgångar, som står forskningen till buds. Fonden anser att kritiken äger visst berättigande och har ingenting emot att organisationsfrågan utreds förutsättningslöst. Fonden har emellertid kunnat i ej obetydlig utsträckning brygga över gränserna mellan de olika forskningssektionerna. Härigenom syns olägenheterna ha minskat. Fondens ärenden har ofta anknytning inte endast till flera forskningsråd utan även till andra statliga och enskilda organ. Utlåtanden inhämtas från alla berörda råd och institutioner. Härigenom får ärendena en allsidig belysning. Samarbetet mellan de olika bidragsbeviljande organen har förlöpt smidigt och varit givande.

I skrivelsen berörs även behovet av viss sekretess i samband med stöd till forskning av industriell betydelse. Sådant behov kan exempelvis föreligga innan patentskydd erhållits eller då en prototyp eller ett nytt processförfarande är under utarbetande. Det torde vara svårt att inom ett helstatligt forskningsråd få erforderligt sekretesskydd. Ett sådant skydd synes endast kunna erhållas inom en stiftelse av den typ fonden representerar. Det förefaller emellertid önskvärt att fondens stadga jämkas på så sätt att yttrande från statligt forskningsråd ej regelmässigt behöver inhämtas utan att fonden, där skäl finns, får utnyttja särskilda sakkunniga.

F. n. gäller, att om bidrag från fonden är förenat med villkor om återbetalningsskyldighet marknadsmässig ränta skall utgå. Sådant villkor skall ställas, när det är fråga om sådana forskningsprojekt och sådant utvecklingsarbete, som sker i samarbete med visst företag. Återbetalningsskyldigheten förutsätts vara villkorlig, d. v. s. inträda allenast om forsknings- eller utvecklingsarbetets resultat är vinstgivande. Delade meningar har rått om vad som skall anses som marknadsmässig ränta. I fall, där fonden gått med på bunden ränta, har meningsskiljaktigheter uppstått om räntesatsen.

Även då rörlig ränta tillämpats har diskussioner ofta förekommit efter vilka normer en sådan skall utgå. Ofta har sökanden gjort framställning om att ett lån (bidrag) till ett från allmän synpunkt mycket angeläget projekt under viss tid skulle vara räntefritt, exempelvis under den tid som beräknats åtgå för det rena forskningsarbetet. I undantagsfall har detta medgivits, då sökanden åtagit sig en speciell motprestation, exempelvis förbundit sig att ställa forskningsresultatet till förfogande utan ersättning till hela den bransch sökandeföretaget tillhör. I anslutning härtill framhålls, att det är en hel rad faktorer, som inverkar på utformningen av ett forskningskontrakt. En del företag har möjlighet att själva satsa en betydande del av det belopp som erfordras, i andra fall kan detta ske endast i mindre omfattning. Vissa företag är angelägna om att forskningsresultat icke skall komma till allmän kännedom, särskilt icke till utländska konkurrenter. Ibland krävs med hänsyn till projektets karaktär ett ganska långsiktigt lån, medan i andra fall återbetalningen kan ske snabbare. Diskussioner uppkommer också ofta om hur en eventuell vinst skall beräknas, om fondens anspråk på återbetalning och ränta skall ha prioritet före det enskilda företagets motsvarande anspråk o. s. v. Det har visat sig svårt och även olämpligt att i alla dessa hänseenden tillämpa enahanda eller ens likartade normer. Fonden har funnit att syftet med bidragen bäst tillgodoses, om möjlighet skapas att med sökandena komma överens om de villkor som bäst passar de individuella fallen. Den i 1961 års proposition och utskottsutlåtande angivna föreskriften torde därför böra mjukas upp därhän, att återbetalning av bidrag inkluderande skälig ränta skall ske om och i den mån vinst annars skulle uppkomma för sökanden. Det bör få ankomma på fonden att med hänsyn till förhållandena i varje enskilt fall bestämma räntas storlek samt efter vilka grunder vinst skall beräknas. I undantagsfall, då särskilda omständigheter föreligger, bör fonden även ha rätt att medge befrielse från att erlagga ränta för den tid som beräknas åtgå för mera grundläggande forskning.

Till Malmfonden har under åren 1961—1965 avsatts sammanlagt 50 milj. kr. Ränteinkomsterna beräknas för tiden t. o. m. år 1965 till ca 4 milj. kr. Förvaltningskostnaderna har uppgått till ca 0,5 milj. kr. För utdelning av bidrag från fonden har sålunda hittills ett belopp av ca 53,5 milj. kr. varit disponibelt.

Under tiden till och med augusti 1965 har till fonden kommit in 153 ansökningar om bidrag, avseende ett belopp av sammanlagt 87,9 milj. kr. Bidrag har beviljats i 73 fall med tillhoppa 33,0 milj. kr. Den 1 september 1965 hade fonden en disponibel behållning av drygt 20 milj. kr. Antalet ansökningar, till vilka ställning ej tagits, var vid samma tidpunkt 12 och dessa ansökningar avsåg ett sammanlagt belopp av 8,0 milj. kr.

Följande sammanställning belyser fördelningen av bidragen från fonden under tiden 1961—1964 på olika ändamål.

Bidragsändamål	Antal bidrag	Milj. kr.
Grundforskning	27	8,7
Tillämpad forskning	19	8,9
Industriellt utvecklingsarbete ...	13	9,7
	59	27,3

Bidragen till industriellt utvecklingsarbete är förenade med villkor om återbetalningsskyldighet.

Departementschefen

På förslag av Kungl. Maj:t godkände riksdagen år 1961, att en del av statens vinst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag (LKAB) årligen under en femårsperiod skulle få avsättas till två fonder, den ena benämnd Norrlandsfonden och den andra Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete. Norrlandsfonden har till ändamål att främja näringslivets framtida utveckling i Norrland genom att stödja forsknings- och utvecklingsarbete avseende vidareförädling av norrländska råvaror och genom att medverka till uppkomst och utbyggnad av manufakturingsindustrier grundade på sådana råvaror. Härjämte skall Norrlandsfonden ta initiativ till och stödja utredningar av betydelse för det norrländska näringslivet. Malmfonden skall främja forsknings- och utvecklingsarbete, som har omedelbar industriell anknytning eller som med hänsyn till sin omfattning eller långsiktiga karaktär inte kan anses tillhöra vederbörande statliga forskningsråds verksamhet.

I enlighet med beslutet har årligen under vart och ett av åren 1961—1965 av LKAB:s vinst avsatts 15 milj. kr. till Norrlandsfonden och 10 milj. kr. till Malmfonden.

De båda fonderna, som är utformade som stiftelser och som leds av särskilda styrelser, utsedda av Kungl. Maj:t, har hemställt om fortsatt årlig avsättning av vinstmedel till fonderna under en tioårsperiod, räknad från och med år 1966. Härvid har föreslagits att den årliga avsättningen ökas till 25 milj. kr. vad angår Norrlandsfonden och 20 milj. kr. vad angår

Malmfonden. I övrigt innebär fondernas framställningar, att inriktningen och formerna för verksamheten i huvudsak bibehålls oförändrade.

Beträffande den allmänna motiveringen till 1961 års riksdagsbeslut torde jag få hänvisa till propositionen i ämnet. Vad däri anfördes till stöd för Kungl. Maj:ts förslag om bildandet av dessa fonder genom tillskott av malmvinstmedel gäller fortfarande. Erfarenheterna av de båda fondernas verksamhet under den gångna femårsperioden synes visa, att fonderna ha en viktig uppgift att fylla inom det system av statliga insatser för näringslivets utveckling, som efter hand skapats. Verksamhetens organisation med en särskild förvaltning för var och en av fonderna har även visat sig ändamålsenlig.

De medel, som hittills tillskjutits till Norrlandsfonden och Malmfonden, har i stort sett tagits i anspråk för lån eller bidrag. Fondering i avsedd utsträckning har med hänsyn till bidragsbehovens omfattning och karaktär icke kunnat ske. Återbetalningar till fonderna från lån- och bidragstagare beräknas inte under de närmaste åren komma att få någon större omfattning. Såsom framgår av framställningarna föreligger behov av ytterligare medel för fortsatt verksamhet.

Med hänsyn till det anförda bör en del av statens vinst från LKAB även i fortsättningen under viss tid avsättas till Norrlandsfonden och Malmfonden. Jag är emellertid icke beredd att biträda yrkandena om en höjning av de årliga avsättningarna. Ej heller kan jag för närvarande tillstyrka att den tidsperiod, för vilken beslutet om fondavsättning skall gälla, utsträcks. Jag föreslår sålunda, att avsättning sker under en ytterligare femårsperiod enligt samma grunder som hittills, nämligen med högst 15 milj. kr. årligen till Norrlandsfonden och med högst 10 milj. kr. årligen till Malmfonden.

Fondernas verksamhet bör fortsättas under ytterligare en femårsperiod enligt i huvudsak de riktlinjer, som tidigare tillämpats. Frågan om avsättning av medel för ändamålet efter femårsperiodens utgång torde framdeles vid lämplig tidpunkt få tas upp till prövning.

I framställningarna från fonderna har i anledning av erfarenheter från den hittillsvarande verksamheten framförts synpunkter och förslag, som bör övervägas i detta sammanhang.

Norrlandsfonden anser, att syftet med dess verksamhet bäst skulle främjas, om den kunde stödja även andra projekt än sådana, som bygger på förädling av enbart norrländska råvaror.

I samband med Norrlandsfondens tillkomst framfördes starka motiv för att fondens bidrags- och långivning skulle gälla projekt med anknytning till norrländska råvaror. I detta avseende må hänvisas till prop. 1961:77. Emellertid kan antagas, att Norrlandsfondens allmänna syfte att främja näringslivets framtida utbyggnad i Norrland skulle bättre kunna tillgodoses om fonden gavs möjlighet att i viss utsträckning stödja även andra projekt. Med hänsyn härtill vill jag förorda en sådan jämkning av riktlinjerna för

Norrlandsfondens verksamhet, att stöd skall kunna lämnas till forsknings- och utvecklingsarbete samt till industriell nyetablering eller utbyggnad även i sådana fall, som helt eller delvis avser andra råvaror än de specifikt norrländska. Ett oavvisligt villkor för att dylikt stöd skall få lämnas bör dock i varje särskilt fall vara, att det skall finnas grundad anledning antaga, att den verksamhet som erhåller stödet kommer att inom rimlig tid medföra bestående sysselsättningsmöjligheter för befolkningen i Norrland.

Vad gäller stöd till industriell nyetablering eller utbyggnad bör självfallet tillses, att verksamheten samordnas med det arbete som pågår enligt de av 1964 års riksdag antagna riktlinjerna för en aktiv lokaliseringspolitik m. m. (prop. 180, B:oU 48, rskr. 408). Detta kan bl. a. ske genom att planeringsrådet i resp. län bereds tillfälle att yttra sig i ärendena.

I anslutning till ett uttalande om behovet av sekretesskydd för bidragsansökningar i vissa fall har Malmfonden fört fram önskemålet, att yttrande i bidragsärenden inte regelmässigt skulle behöva inhämtas från statligt forskningsråd utan att fonden, där skäl föreligger, skulle få utnyttja särskilda sakkunniga.

Med anledning härav kan framhållas, att Malmfonden enligt gällande bestämmelser har möjlighet att vid behov anlita experter och sakkunniga. Denna möjlighet bör givetvis kunna utnyttjas även vid granskning och bedömning av bidragsansökningar. Huvudsaken är att varje ansökning bedöms av den bästa expertis som i varje särskilt fall står till buds. Någon ovillkorlig skyldighet för fonden att inhämta yttrande från forskningsråd bör därför inte gälla. För att tillgodose behovet av samordning mellan fondens och forskningsrådets verksamhet bör det emellertid regelmässigt sörjas för att vederbörande forskningsråd på lämpligt sätt får kännedom om de ärenden som handläggs hos fonden. I detta sammanhang må erinras om att såväl det naturvetenskapliga som det tekniska forskningsrådet är representerat i fondstyrelsen. Detta innebär en möjlighet till ömsesidig information. I de fall, där ett ärende remitteras till forskningsråd för yttrande eller där eljest detaljerad information om ett ärende anses böra lämnas forskningsrådet, kan givetvis visst sekretesskydd vara erforderligt. För dessa fall bör närmare undersökas hur sekretesskyddet skall kunna ordnas.

Malmfonden har vidare tagit upp frågan om hur nu gällande regler om återbetalningsskyldighet beträffande vissa bidrag från fonden och om marknadsmässig ränta bör tillämpas. Som framgår av prop. 1961:77 förutsågs redan vid fondens tillkomst att svårigheter kunde komma att yppa sig vid tillämpningen av dessa regler. Mot den praxis i förevarande hänseende, som efter hand utbildats hos fonden och för vilken redogjorts i det föregående, synes i detta sammanhang inte vara något att erinra. Malmfonden har emellertid föreslagit en sådan uppmjukning av gällande föreskrifter att fonden får frihet att forma ut återbetalnings- och räntevill-

koren under större hänsynstagande till omständigheterna i de särskilda fallen. Mot en viss jämkning av nuvarande regler i sådan riktning har jag i princip inte något att invända. Frågan härom torde emellertid böra ytterligare utredas på grundval av hittills gjorda erfarenheter. Utredningen bör även omfatta motsvarande spörsmål vad angår Norrlandsfonden. Kungl. Maj:t bör äga vidtaga de ändringar av bestämmelserna för fonderna, som utredningen kan föranleda.

Det statliga stödet till forsknings- och utvecklingsarbete, särskilt sådant arbete med industriell anknytning, administreras f. n. av flera olika organ. Som Malmfonden framhåller kan splittringen härvidlag innebära vissa nackdelar. Även i fråga om statligt stöd till industriell nyetablering och utbyggnad föreligger motsvarande organisatoriska splittring. De olägenheter som är förenade härmed torde emellertid inte vara så påtagliga, att en ny utredning i organisationsfrågan f. n. skulle vara motiverad. Som också framgår av Malmfondens skrivelse torde olägenheterna till största delen kunna elimineras genom ömsesidig samordning och information mellan de olika organen.

Jag vill emellertid i detta sammanhang beröra förhållandet mellan Malmfonden och statens tekniska forskningsråd. I prop. 1961:77 framhölls, att Malmfonden borde få karaktären av en strategisk reserv på utvecklingsarbetets och forskningens områden. En koncentration borde enligt vad som vidare anfördes i propositionen ske till stora experimentella, främst naturvetenskapliga och tekniska projekt. Enligt stadgan skall Malmfonden i första hand främja sådant forsknings- och utvecklingsarbete, som har omedelbar industriell anknytning. I detta avseende torde gränsdragningen gentemot tekniska forskningsrådets verksamhet inte innebära större svårigheter.

Malmfonden skall emellertid också stödja sådan forskning — utan omedelbar industriell anknytning — som med hänsyn till sin omfattning eller långsiktiga karaktär normalt inte kan anses tillhöra vederbörande forskningsråds verksamhet. När dessa riktlinjer utformades, hade de naturvetenskapliga och tekniska forskningsråden förhållandevis små ekonomiska resurser. Det kunde med hänsyn härtill te sig naturligt att Malmfonden under de första verksamhetsåren tog upp ansökningar och beviljade bidrag avseende forskningsprojekt, som i och för sig var hänförliga till forskningsrådets verksamhetsområde men som på grund av bristande medelstillgång hos forskningsråden inte kunde erhålla stöd av dessa. Anslagen till stöd åt den naturvetenskapliga och tekniska forskningen har emellertid ökat betydligt sedan år 1961. Malmfondens bidragsgivning till mindre eller medelstora forskningsprojekt, som inte har omedelbar industriell anknytning, bör därför i princip kunna upphöra. I detta hänseende bör fonden genom samlade, långsiktiga insatser främst stödja mera omfattande forskningsprogram.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

godkänna, att under en femårsperiod med början år 1966 av den staten tillfallande vinsten från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag årligen avsättes högst 15 milj. kr. till Norrlandsfonden och högst 10 milj. kr. till Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven-Erik Skogsfors